УДК 639(477.83/.86): 061.2

І.О. Дробот, О.Р. Проців

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ МИСЛИВСТВА У ГАЛИЧИНІ КІНЦЯ ХІХ – ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ ст.: ІДЕНТИФІКАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Анотація*. Розглядається роль та значення ідентифікації мисливців як форма державного регулювання організації, функціонування і розвитку мисливського господарства. Аналізується процес запровадження інституту мисливських посвідчень у формуванні мисливського господарства.*

Ключові слова*: ідентифікація, мисливство, Галичина, державне регулювання, посвідчення мисливця, дичина, полювання.*

I. Drobot, O. Protciv. Government control of hunt in Galychina of end of XIX – first third of XX century : identification aspect

Annotation*. It is examined the role and importance of identification the hunters as form of the state regulation of organization, functioning and development of hunting economy. It is analyzed the process of introducing the institute of hunting cards in the formation of hunting economy.*

Keywords*: identification, hunting, Galicia, the state regulation, hunter card, wildfowl, shooting.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Актуальність теми державного регулювання мисливства у Галичині кінця ХІХ – першій третині ХХ ст. полягає в тому, що у цей часовий період вона входила до складу різних за державним ладом та устроєм територіальних утворень і використовувала різноманітні підходи до організації діяльності цієї галузі національної економіки. Досвід з організації, функціонування та розвитку мисливства в Галичині може бути придатний для його формування в умовах сучасної України.

У Галичині кінця ХІХ – першої третини ХХ ст. мисливство належало до бюджетонаповнюючих чинників економіки. З боку держави та місцевих органів публічної влади питанням його організації, функціонування і розвитку приділялась значна увага. Через зменшення чисельності дичини та для боротьби з браконьєрством законодавчо унормовується ідентифікація учасників мисливського господарювання. Особлива увага приділяється мисливцям як найбільш активним і заінтересованим учасникам цивілізованого розвитку мисливської галузі. Засобом ідентифікації мисливців встановлюється посвідчення мисливця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми мисливства як галузі національної економіки і як форми проведення дозвілля певної верстви населення Галичини досліджуються в працях низки зарубіжних та вітчизняних авторів. Зокрема історичний аспект питання державного регулювання мисливства розглядають В. Калуський, С.Крогульський, А. Мнішек, М. Пашкудський, В Шабловський та ін., проблеми державного регулювання мисливства в умовах сучасної України розглядають В. Вовченко, В. Дежкін, О. Ісаєв, М. Шадура та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас серед численних досліджень проблеми організації, функціонування та розвитку галузі мисливства майже відсутні наукові розробки щодо ролі інституту посвідчення мисливця у регулюванні її функціонування.

Формулювання цілей статті. Метою публікації є аналіз процесу формування ідентифікації мисливців Галичини кінця ХІХ – першої третини ХХ ст. і встановлення її впливу на організацію, формування та розвиток мисливських господарств краю. Для досягнення поставленої мети означено такі завдання: дослідити мотиваційні чинники та передумови ідентифікації мисливців як засобу державного регулювання мисливства у

Галичині; встановити функціональне наповнення інституту посвідчення мисливця в організації, функціонуванні та розвитку мисливства Галичини кінця XIX – першої третини XX ст.

Виклад основного матеріалу дослідження. Організація та функціонування мисливського господарства відбувається у взаємодії багатьох видів діяльності людини. Однією з них є полювання. Регулювання процесу полювання потребує певного організаційно-правового супроводу – відповідного пакету документів, що видаються користувачами мисливських угідь (відстрільні картки, ліцензії на право добування мисливських тварин та ін.) та органами місцевої виконавчої влади (дозвіл на зброю, посвідчення мисливця тощо).

Предметом дослідження цієї публікації є ідентифікаційний аспект в організації полювання, а саме формування інституту посвідчення мисливця в Галичині упродовж певного історичного періоду. Сутність ідентифікації мисливця полягає у «…встановленні особи за сукупністю її загальних та окремих даних…» [1, с. 394] і законодавчо окреслених повноважень щодо здійснення полювання.

Держава, запроваджуючи ідентифікацію мисливства (посвідчення мисливця), прагне досягти декількох цілей у його організації, а саме: економічної (отримання коштів за право проведення полювання), екологічної (унормування кількості мисливців), гуманістичної (становлення відповідних вимог до мисливця щодо моральності, мисливських навичок і знань).

Історичний досвід Галичини свідчить про те, що ідентифікація мисливців зачіпала інтереси різних професійних і соціальних верств населення. Багаті мисливці зокрема намагались використати її для лобіювання таких умов організації полювання, за яких допуск до нього обмежував би всіх бажаючих, а отже і знижував орендну плату за мисливські угіддя.

Аналізуючи еволюцію нормативно-правового регулювання мисливства Галичини слід зазначити, що першим мисливським законом (1875 р.) вимога щодо видачі посвідчення мисливця не обумовлювалась. Утім Галицьке мисливське товариство (1876-1939 рр.) завдяки постійному тиску на громадську думку (журнал «Ловець», 1878-1939 рр.) домоглося від влади (1878 р.) запровадження мисливських посвідчень. З цього приводу означене видання з гордістю відзначало, що лише завдяки запровадженню оплати в сумі 13 крон за посвідчення мисливця цей захід дав змогу зменшити кількість мисливців і спричинився до піднесення чисельності мисливських тварин [2, с. 204]. Важливо зауважити, що для отримання посвідчення мисливця потрібно було виконати єдину умову – оплатити суму у 13 крон. Інших вимог, зокрема обізнаності мисливця щодо періодів розмноження дичини чи уміння володіти зброєю, до потенційних мисливців не виставлялось.

У січні 1880 р. Галицьким мисливським товариством подається низка вимог до Галицького Сейму щодо чергового вдосконалення мисливського законодавства, серед яких є й додаткові вимоги щодо ідентифікації мисливців [3, с. 23].

Галицьке мисливське товариство визнавало, що ідентифікація мисливців спричиняє значний опір з боку певної верстви населення, однак розуміло, що лише унормування процедури отримання посвідчення мисливця, підвищення вимог до нього як учасника мисливського господарювання дозволить зупинити зниження чисельності мисливських тварин [4, с. 60-62].

Питання ідентифікації мисливців набуло певного публічного резонансу. Суспільство неоднозначно сприймало ініціативи Галицького мисливського товариства. З огляду на це у журналі «Ловець» наводились приклади слушності ідентифікації мисливців, яка стала реальністю в багатьох країнах Австро-Угорської імперії – Країні

(1852 р.), Верхній Австрії (1854 р.), Чехії (1866 р.), Тиролі (1872 р.), Форальбергу (1872 р.), Шльонську (1877р.), Нижній Австрії (1880 р.), Штирії (1881 р.), Моравії (1882 р.), Угорщині (1883 р.), Боснії та Герцеговині (1883 р.) – і спричинила зростання чисельності мисливських тварин [5, с. 67].

У Галицькому сеймі, що віддзеркалював суспільні настрої щодо функціонування та розвитку мисливства, відбувалися бурхливі дебати стосовно доцільності запровадження посвідчень мисливця. Так, депутат Жировські у виступі звернув увагу на те, що копіювання положень з інших мисливських законів країн Австро-Угорської монархії не є доцільним, оскільки у цих країнах є багато дичини і в них мисливство є джерелом доходу, тоді як у Галичині мисливство є лише приємним відпочинком і майже завжди супроводжується значними витратами. Для прикладу він наводив деякі факти і зазначав, що «… якщо б мисливство приносило доходи, то жиди б узяли у свої руки оренду мисливських угідь: у Чехії можна оподатковувати прибутки, а у Галичині – хіба що збитки» [6, с. 738].

На негативні наслідки ідентифікації вказував і депутат Гнієвош. Він вважав її скритим податком для незаможних мисливців і стверджував, що зменшення кількості мисливців призведе до зменшення орендної плати за користування права полювання. За цього «… жандармам легко буде виконувати показники щодо боротьби з браконьєрством, оскільки вони будуть ловити порядних мисливців без мисливських посвідчень, а не бігати за браконьєрами», – вважав депутат [7, с. 736].

На підтримку ідентифікації мисливців виступав депутат Адам Єджейович, вказуючи на дві мети цього заходу, а саме: зберегти право на полювання та поповнення бюджету Галичини. За його попередніми підрахунками запровадження посвідчень мисливця принесло б Галичині дохід до бюджету в 50 тис. злотих. У Моравії, – зазначав депутат, – яка є набагато меншою за Галичину, від запровадження посвідчень мисливця надійшло у бюджет 35 тис. злотих. Також, на його думку, запровадження посвідчень мисливця допоможе змінити у Галичині хибну суспільну уяву щодо дичини, яку прийнято вважати власністю того, на чиїй території вона добута, а також щодо права будь-кого полювати на своїй землі [8, с. 737].

Функціонування мисливства Галичини як галузі економіки, вдосконалення її організації та розвитку спричинили нові, більш жорсткі вимоги до окремих її суб'єктів. Йдеться про вдосконалення умов ідентифікації мисливців, а саме про запровадження кваліфікаційного випробовування (екзамену) під час видачі посвідчення.

Вперше вимога про запровадження такого екзамену була озвучена на зборах Галицького мисливського товариства 14 жовтня 1883 року. Її первинна мета мала дещо корисливий характер. Член товариства Гланз звернувся з пропозицією запровадити мисливський екзамен, щоб унеможливити полювання селянам. Цю пропозицію підтримав засновник Галицького лісового товариства Стжелецький і нагадав, що «…мисливський закон вимагає, щоб у гміні був кваліфікований мисливець, який би виконував обов'язки заприсягненого мисливця» [9, с. 64-65].

Запровадження ідентифікації мисливців спричинило інші пропозиції щодо вдосконалення функціонування мисливського господарства. Депутат Галицького сейму Давид Абрахамович – член Галицького мисливського товариства – запропонував використати надходження від оплати за посвідчення мисливця на цілі мисливської культури, а саме: організації виставок, заліснення або на інші справи, що стосуються лісового господарства [10, с. 30]. Депутат Станіслав Старшинський підтримав цю пропозицію і запропонував нову – звільнити від оплати за мисливське посвідчення лісову та мисливську охорону [11, с. 23-24].

Лобіювання серед депутатів ідентифікації мисливців дало свої наслідки, і в новому мисливському законі (1897 р.) була прописана норма про запровадження посвідчень мисливця. Зокрема стаття 80 забороняла полювання без посвідчення мисливця виданого органами місцевої виконавчої влади. Стаття 84 обумовлювала вартість цього посвідчення. Відповідно до цієї статті вартість річного мисливського білету дорівнювала 5 злотих (10 корон), трирічного – 15 злотих (30 корон), місячного – 1,5 злотого (3 корони). Законом передбачалося, що оплата за видані мисливські посвідчення перераховувалася до крайового бюджету.

Статтею 22 відзначалось, що у випадку порушення орендарем вимог щодо права на полювання (браконьєрство, зловживання спиртними напоями тощо) він втрачає право на посвідчення мисливця і разом з ним – право на оренду мисливських угідь [12, с. 17-18].

Унормування ідентифікації мисливців мало й інші позитивні, хоч і непередбачувані наслідки. Журнал «Наука та життя» відзначав, що запровадження посвідчення мисливця та обов'язковість отримання дозволу на зброю в органах державної влади у новому мисливському законі (1897 р.) стало наслідком компромісу, який дав можливість вперше виписати отримання відшкодувань за збитки, завдані мисливськими тваринами [13, с. 48].

Утім було й незадоволення ідентифікацією мисливців. Воно виходило переважно від незаможних верств суспільства. 1903 року депутат Жардецький вказував на недолугість нового мисливського закону (1897 р.), яка «…відбивається ехом по народних зібраннях та вічах, де дуже часто піднімається питання про скасування посвідчення мисливця» [14, с. 2012].

Не в усьому задовольняв новий мисливський закон і Галицьке мисливське товариство. Через рік після його прийняття, 1 липня 1898 р. Галицьке мисливське товариство ухвалює звернення, в якому серед іншого виражає незгоду з вимогами мисливського закону щодо положення, за яким усі кошти від оплати за мисливські посвідчення направляються у фонд держави. Мотивуючи тим, що товариство самостійно, без допомоги держави займається розвитком мисливської інфраструктури і з огляду на це вимагає внести зміни до закону, які б передбачали фінансування мисливських товариств у розмірі половини коштів, що поступають від реалізації посвідчень мисливця [15, с. 85-88].

Подальше вдосконалення ідентифікації мисливців відбувалося з урахуванням науково-технічного прогресу. Зокрема з винаходом і широким поширенням фотографії до нового мисливського закону (1909 р.) було внесено поправку про вклеювання у посвідчення фотографії власника [16, с. 97-99].

Цей закон (1909 р.) діяв до часу прийняття нового (1927 р.) мисливського закону, прийнятого уже Другою Річчю Посполитою, до якої на той час увійшла Галичина. Статтею 25 цього закону категорично заборонялося полювання без посвідчення мисливця [17, с. 26].

Слід зазначити, що аналогічні вимоги поширювались і щодо права на вилов риби. Стаття 42 Закону Республіки Польща (1932 р.) обумовлювала дозвіл на вилов риби громадянами лише після оформлення відповідного рибацького посвідчення в органах повітової влади [18, с. 2471-2495].

Після приєднання 1939 р. Галичини до Української Радянської Республіки на її території діяло законодавство СРСР. Згідно з нормативно-правовими актами того часу полювання без посвідчення мисливця заборонялося. Посвідчення було єдиного зразка, його дія поширювалась на всю територію СРСР, а повноваженнями з його видачі наділялися громадські мисливські організації [19, с. 49-53]. За видачу посвідчення

сплачувалось державне мито в сумі 10 рублів, а при його продовженні наклеювалася марка державного мита вартістю 10 рублів [20, с. 340-344].

З набуттям Україною незалежності ідентифікація мисливців здійснюється згідно із Законом України «Про мисливське господарство та полювання». Статтею 14 цього закону визначено, що серед інших документів, які дають право на полювання, є посвідчення мисливця. Видаються ці посвідчення спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань мисливського господарства та полювання або його територіальними органами [21, с. 75-110].

Вартість посвідчення мисливця обумовлена Наказом держкомлісгоспу України від 24.11.2005 р., № 492 «Про затвердження розміру плати за видачу посвідчення мисливця і щорічної картки обліку добутої дичини та порушень правил полювання» і становить 50 грн. Для продовження дії посвідчення потрібно щорічно обмінювати контрольну картку обліку добутої дичини, вартість якої складає 10 грн., і сплачувати держмито у розмірі 1,7 грн. [22, с. 312].

Висновки з даного дослідження. Організація, функціонування та розвиток мисливського господарства вимагає поєднання правових, організаційних, інституційних, моральних, психологічних та інших чинників. Їх взаємодія складає комплексний цивілізаційний підхід до мисливства як до галузі економіки країни, а також формує гуманістичне ставлення суспільства до продукту мисливського господарства – мисливських тварин. До цих чинників належить ідентифікація мисливців. Її реалізація здійснюється через інститут «посвідчення мисливця», а метою є облік учасників організації, функціонування та розвиток мисливських господарств, контроль за відстрілом, переробкою та реалізацією добутих мисливських тварин, наповнення державного і місцевого бюджетів, розвиток громадських мисливських організацій.

Еволюціонування процесу ідентифікації мисливців Галичини свідчить про неоднозначну суспільну уяву щодо її вагомості в організації полювання зокрема та впливу на розвиток мисливського господарства в цілому. Запровадження ідентифікації мисливців («Посвідчення мисливця») викриває проблеми галицького суспільства, а його становлення вказує на те, що ці проблеми містяться не лише в соціальній площині, пов'язаній із розподілом суспільного продукту, а й у площині доступу до таких суспільних благ, як полювання, коли заможні мисливці шляхом встановлення оплат за видачу посвідчення мисливця, введенням інших додаткових перепон для його отримання відтісняють менш заможних – монополізують право на полювання за вищою соціальною верствою суспільства.

Порівнюючи досвід ідентифікаційного регулювання мисливства Галичини з аналогічним досвідом в умовах України слід зазначити, що його вагомості в організації мисливства в сучасних умовах надається недостатньо уваги. Зокрема вартість оплати за посвідчення мисливця, вартість щорічної картки обліку добутої дичини та державного мита є неспівмірними, наприклад, з витратами на придбання мисливцем необхідного спорядження для полювання і потребують підвищення у рази. Такий підхід дозволить матеріалізувати статус мисливця в організації, функціонуванні та розвитку мисливських господарств, удосконалити контроль за відстрілом, переробкою та реалізацією добутих мисливських тварин, підвищити поступлення до державного бюджету, мотивувати розвиток громадських мисливських організацій, підвищити ефективність мисливства як галузі економіки в цілому.

Перспективи подальших розвідок. Подальше дослідження проблем державного регулювання мисливства в Україні слід здійснювати у напрямках розвитку інституційного ресурсу.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВЕФ «Перун», 2004. – С. 394.
2. Łoboś S. Myśliwstwo polskie w obcej prasie łowieckiej // Łowiec. – 1910. – № 17. – S. 204.
3. Krogulski S. Pół wieku : zarys działalności małopolskiego towarzystwa łowieckiego 1876-1926. – Lwów : Nakładem małopolskiego towarzystwa łowieckiego, 1929. – S. 23.
4. Potocki R. W sprawie ustawy łowieckiej // Łowiec. – 1892. – № 4. – S. 60-62.
5. Korespondencye // Łowiec. – 1886. – № 4. – S. 67.
6. Posiedzenie 1-28 // Stenograficzne sprawozdania z trzeciej sesyi piątego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1885/6 – Lwów, 1886. – S. 738.
7. Posiedzenie 1-28 // Stenograficzne sprawozdania z trzeciej sesyi piątego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1885/6 – Lwów, 1886. – S. 736.
8. Posiedzenie 1-28 // Stenograficzne sprawozdania z trzeciej sesyi piątego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1885/6 – Lwów, 1886. – S. 737.
9. Korespondencye // Łowiec. – 1884. – № 4. – S. 64-65.
10. Krogulski S. Pół wieku: zarys działalności małopolskiego towarzystwa łowieckiego 1876-1926. – Lwów : Nakładem małopolskiego towarzystwa łowieckiego, 1929. – S. 30.
11. Starżyński S. Sejm Galicyjski roku 1885/6 / Stanisław Starżyński. – Lwów : Nakładem autora w komisie księgarni Seyfartha i Czajkowskiego, 1887. – S. 23-24.
12. Nowa ustawa łowiecka dla Galicyi i W. Ks. Krakowskiego. – Kraków : Wisła, 1898. – S. 17-18.
13. Wiedza i życie. Serya IV. – Tom VII. – Lwów-Warszawa : Wydawnictwo związku naukowo-literackiego we Lwowie, 1910. – S. 48.
14. Posiedzenie 17-49 // Stenograficzne sprawozdania z pierwszej sesyi ósmego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1902/3 od 29. grudnia 1902 do 3 listopada 1903. – Lwów, 1903. – S. 2012.
15. Nasza petycya // Łowiec. – 1899. – № 8. – S. 85-88.
16. Balko R. Kilka uwag o projekcie nowej ustawy łowieckiej dla Galicyi // Łowiec. – 1908. – № 9. – S. 97-99.
17. Pawlikowski M.K. Prawo łowieckie: komentarz dla województw wschodnich z dołączeniem rozporządzeń wykonawczych i kalędarza myśliwskiego. – Wilno : Nakładem policyjnego klubu sportowego, 1929. – S. 26.
18. Korzonek J. i Rosenblüth I. Kodeks zobowiązań : komentarz. T. 2. – wyd. drugie. – Kraków : Księgarnia powszechna, 1937. – S. 2471-2495.
19. Przepisy o polowaniu w guberniach Królestwa Poskiego z najwyszczego zezwolenia 17 lipca 1871 roku // Kalendarz myśliwski na rok 1904. – Warszawa : Druk P.Laskauera i S-ki, 1904. – S. 49-53.
20. Nowe prawo myśliwskie // Łowiec Polski – 1909. – № 22. – S. 340-344.
21. Закон України про мисливське господарство та полювання. – Львів : «Сполом», 2005. – С. 75-110.
22. Про затвердження розміру плати за видачу посвідчення мисливця і щорічної картки обліку добутої дичини та порушень правил полювання. – Львів : «Сполом», 2005. – С. 312.